

Büyü ve Tabiatüstü Güçlere Başvurma Nedenleri Üzerine Bir Saha Araştırması

A Field Survey on the Reasons for Applying to Magic And Supernatural Powers

Saffet KARTOPU^a, Abdurrahman ÜNALAN^b

^a Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
e-Posta: skartopu@ksu.edu.tr , <http://orcid.org/0000-0001-6846-0511>

^b Yüksek Lisans Öğrencisi., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
e-Posta: unalanabdurrahman@gmail.com , <http://orcid.org/0000-0001-8362-4123>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi:	24.10.2019
Kabul Tarihi:	29.11.2019
Yayın Tarihi:	27.12.2019

Özet

Bu çalışmanın konusu saha çalışmasından elde edilen verilerden hareketle günümüz toplumunda büyü ve tabiatüstü güçlere başvurma nedenleridir. İnsanoğlu var olduğu günden itibaren bilinmeyene karşı merak içerisinde olmuştur. Nitekim bu merakın bir neticesi olarak; edebi ve kutsal metinler, arkeolojik kalıntılar, mağaraların duvarlarına yapılmış olan resimler, heykeller vb. incelendiğinde hemen her toplumda sihir büyü ve tabiatüstü güçlere başvurulduğu görülmektedir. Bu noktada günümüz modern toplumunda yaşayan bireylerin sihir, büyü ve tabiatüstü güçlerle alakalı tutumlarının belirlenmesi, bu inançların sürekliliğini anlamak açısından önem kazanmaktadır. Bu bağlamda çalışmamız insanların büyü ve tabiatüstü güçlere başvurma güdülerini fenomenolojik bir yaklaşımla ele alıp hem büyü yapan, hem de büyü yapan kişilerden elde edilen bilgiler temelinde büyüye başvurma nedenlerine odaklanmaktadır. Öncelikle beş ilde (Kahramanmaraş/n: 8, İstanbul/n: 3, Mersin/n: 2, Denizli/n: 1, Osmaniye/n: 1) büyüye başvuran kişilerle (n: 15) başvurma nedenleriyle ilgili görüşmeler yapılmıştır. Bunların 13'ü kadın, 2'si erkektir. Daha sonra üç ilde (Kahramanmaraş/n:4, Mersin/n:1, Şanlıurfa/n:1) büyü, muska vb. işlemler yapan 3 kadın, 3 erkek olmak üzere toplam 6 kişiyle büyüye başvuranlar aracılığıyla görüşme sağlanmıştır. Böylece büyü yapanlar (n:6) ve büyüye başvuranlardan (n:15) oluşan görüşme grubumuz (n: 21) oluşturulmuş ve büyüsel etkinliğin iki tarafından da (büyücü ve büyüye başvuran) kartopu örnekleme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Büyüye başvuran grupla araştırma/görüşme amacımız paylaşılmış ancak büyü yapan grupla yapılan görüşmeler başvuranların refakatiyle gözlemci/misafir sıfatıyla olmuştur. Katılımcıların seçiminde gönüllülük ve mümkün olan en fazla kişiye ulaşma prensibiyle hareket edilmiştir.

Çalışmada büyüsel inançların bir yükleme/atf biçimi olduğu iddia edilmektedir. Yükleme faaliyetlerinin, kısmen de olsa insanın tanık olduğu olayları birtakım inançlara dayalı geniş çerçeveli anlam sistemleri içerisinde anlama, yorumlama ve açıklama gayretlerinden oluştuğu ileri sürülmektedir. Yükleme kuramının temel mantığı, 'çevremizde yaşanan olayları anlamlandırırken veya başa çıkamadığımız süreçleri açıklarken kendimiz dışında, kontrol edemediğimiz bir merkeze atf yaparak sorumluluktan kurtulmaya ve psikolojik olarak rahatlamaya çalıştığımız' şeklindeki ilkeye dayanmaktadır. Bu anlamda büyüsel etkinlikler ve inançlar tabiatüstü güçlere atf yapma seçeneği sunmaktadır ve bu şekilde kişi, başa çıkamadığı olayların ağırlığından kurtulmak için yüklemeye başvurur ve kaygısını gidermeye çalışır. Böyle bir kuramsal yaklaşımdan hareket eden çalışmamızın sonucuna göre, kişiyi büyüye başvurmaya götüren sebeplerin başında; belirsizliği giderme ve geleceği bilme arzusu, özel yaşam başarısızlığına neden bulma ihtiyacı, tıbbi/biyolojik rahatsızlığının kaynağını büyüye bağlama, bireysel merakın tatmini, büyü bozmak için ve cin musallat olduğu' inancıyla büyüye başvurma gibi nedenler bulunmaktadır. Nedenler çeşitli olsa da tüm arayışlar özünde umudu barındırmaktadır.

İnsanlar hayata tutunabilmek ve bir umut ışığı yakalayabilmek için en zor koşullarda dahi birçok yol deneyebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Büyüsel İnanç, Büyü, Büyücü, Muska, Tabiatüstü Güçler.*

Giriş

Sihir kavramı, sözlükte "bir şeyi olduğundan başka türlü göstermek, aldatmak, oyalamak; birinin ilgisini çekmek, gönlünü çelmek" manalarında kullanılmaktadır (Çelebi 1997, 37:170). Büyü kavramı ise, Eski Türk dilinde büyü; bügi, bögü şeklinde yazılmakta ve "sihirbaz, din adamı" anlamına gelmekteydi (Tanyu 1992, 6:501). Sihir ve büyü kavramlarının yanında tılsım, efsun, muska (amulet), nazar (göz değmesi), rukye, azaim, nemime ve gammazlık, hiyel ve göz boyama, mana, fetiş, temime, allopatik büyü, tabu, fal, havas ilmi gibi kavramlar da benzer anlamlarda kullanılmaktadır. Malinowski (1990:59) büyüü, "bir amacın aracı olarak yapılan bir dizi saf pratik eylem" olarak tanımlamaktadır. Frazer (1991:14), ilkel büyü konusundaki klasik çalışmasına (The Golden Bough), büyüye inanmanın iki tip (yanlış) zihinsel çağrıştırmaya bağlı olduğu teziyle başlar. Bunlar, benzerlik yasasına bağlı olan homeopatik büyü ile temas yasasına bağlı olan bulaşıcı büyüdür. Din fenomenolojisi bakımından büyüsel davranışları ele alındığında, insanın çevresinde olan nesne, kötü ruh ve hatta tanrıları kendi istediği şekilde değiştirebileceği düşüncesine dayandığı görülür (Bonney 2000:127). Tanımları birlikte değerlendirdiğimizde büyü için, "tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanılan bazı tabii nesnelere kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayeli bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işler" denebilir (Tanyu 1992). Sihir, büyü ve tabiatüstü güçler kullanılarak yapılan eylemler kendi içlerinde bazı materyallerle bütünleşmektedir. Bu materyaller kimi zaman kutsal olarak nitelendirdiğimiz şeyler olurken kimi zaman farklı nesnelere karşımıza çıkmaktadır. Bunları muska ve tılsımlar, uğurluklar, isim, sayı ve renkler, kutsal kitaplar, cinlerle ilişki kurma ve birtakım nesnelere başlıkları altında toplayabiliriz.

Arkeolojik eserler insanlığın her zaman hayatında var olan sihir ve büyüün tarihinin M.Ö. binlerce yıl geriye gittiğini göstermektedir. Eski Asur ticaret kolonilerinin merkezi olan Kültepe'nin aşağı şehrinde yani kârum alanında bazı Asurologlar tarafından okunmuş metinleri olarak değerlendirilen, ikisi henüz yayımlanmamış 8 adet büyü metni, farklı tüccarlara ait arşivlerde ele geçmiştir (Erol 2014). Şanlıurfa arkeoloji müzesinde bulunan Yeni Asurlular Döneminde çıkan pişmiş toprak tabletleri incelediğimizde kötü gözlemlere karşı yapılan büyü örnekleri, kapanmış ağıza yapılan büyü örnekleri, çift dilli büyü örnekleri gibi büyüsel birtakım işlemler karşımıza çıkmaktadır.¹ Frazer (1991:14) "insanlık tarihinde büyü çağının din çağından önce geldiğini" iddia etmektedir. Eserinde büyüü, ilk çağlardan itibaren insanların dinlerinin ve dini ayinlerinin bir parçası olarak gördüğünü belirtmiştir. Malinowski (2000:70) bu konuda "ne kadar ilkel olursa olsun büyüsüz ve dinsiz toplum yoktur" demektedir. İnsanlar her zaman kendi kontrolleri dışında gerçekleşen olaylara anlam bulma çabasındadırlar. Bu sebepten bireyler olaylara anlam yükleme çabasına girmiş ve büyüçülüğün ilk adımlarını atmışlardır. Büyüçülüğün ilk olarak nerede başladığı

bilinmemekle beraber başlangıç yeri olarak özellikle Mısır ve Sümer uygarlıklarının inanç sistemlerinde bu tür işlemlere yer verilmesinden dolayı Orta Doğu kabul edilir. Babil diyarında yani Irak'ta ise bölgede yaşayan "Keldaniler" isimli topluluğun 'Astronomi ve Astroloji' de çok ileri gittiği ifade edilmektedir (Ateş 2003:195).

Günümüz Türk toplumunda genellikle "hoca"² lakabıyla anılan kişilerin insanların işlerini yoluna koymak ve başlarına gelen sıkıntılara çözüm bulmak için birçok sebeple "okuma" ismini verdikleri eylemlere başvurdukları görülmektedir. Aslında nüfusun tamamı düşünülduğünde az sayıda insan bu tür inançlara bel bağlamaktadır. Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu'nun yapmış olduğu bir çalışmada (2009), fal, büyü, yıldızların konumunun insanın geleceğini tayini (ilm-i nucum) gibi düşünce türlerine olan inancın % 10 mertebelerini pek geçmediği ortaya çıkmıştır.

İnsanoğlu başlangıçtan itibaren bilinmeyene karşı merak duygusu, insanları yaşadıkları psikolojik olaylar ve farklı inançların da etkisiyle tabiatüstü üstü güçlere başvurmaya yönlendirmiştir. Bu arayış sonucunda birey cinci, büyücü, falcı, muskacı vb. ruh sağlığı alanında hiç eğitimi olmayan kişilere başvuran ve başvuru sonucu çok sayıda zarar gören bireyler karşımıza çıkmaktadır (Kaya-Bozkur 2017:129). Malinowski (1990) büyü, büyüsel eylemler yapan kişilerin elinde bulundurduğu kutsal değerleri kötüye kullanıp büyü yapan/yaptıran kişilerin olumsuz duygular ile hareket ettiği, her şeyi bildiklerini söyleyip insanların yanıltıldığı bir alan olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan hayattaki konumlarını talih, kader vb. faktörlere bağlayan ve buna göre davranan insanlar, toplumların bilimsel gelişim, ekonomik refah ve siyasal yapıdaki özgürleşme kriterlerine göre oldukça alt düzeylerde kaldıkları görülmektedir (Kaya ve Bozkur 2017:129). Bu açıdan Levi-Strauss'un (1983) "kendi doğasına ve içinde yaşadığı topluma yabancılaştırılan 'çağdaş insan', büyüye, söylene, vb. belki de her zamankinden daha fazla gereksinme duymaktadır" düşüncesi hipotetik bir yaklaşımla değerlendirilebilir: İnsanlığın binlerce yılda ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı büyü uygulamalarında kişinin kendisine veya başkalarına zarar veren sonuçlar ortaya çıkmamış olsaydı hem engelleyici hukuki metinlere gerek kalmaz hem de halk kültürünün bir parçası olarak değerlendirilip somut olmayan kültürel ifade çeşitliğinin bir unsuru olarak görülebilirdi. Ancak durumun böyle olmadığı pek çok örnekte görülmektedir.

İnsanın en önemli temayüllerinden biri, gerek kendi yaşadığı gerekse çevresinde gözlediği olaylara bir mana vermeye ya da olup biten olayları bir takım nedenlere atfederek açıklamaya, dolayısıyla anlamaya çalışmasıdır. 'Yükleme'³ kelimesi, bizi kuşatan dünya hakkında veya öznel fiillerimiz hakkında nedensel açıklamalar yapmak için kullandığımız bir kavramdır. Bizim bu açıklamalarımız hem kendimize hem de başkalarına yarar sağlar. Çünkü yüklemeler, olayların niçin böyle olduğu konusundaki yorumlar ve anlamlar aracılığıyla müphemliği ortadan kaldırıp güvenli bir dünya kurmak gibi bir fonksiyon icra eder. Böylece biz, dünya üzerinde zihinsel bir hâkimiyet kurmuşuz duygusu yaşamaya başlarız (Kağıtçıbaşı 1999:228). Bireylerin "naif bir psikolog" (normal insan) olarak değerlendirildiği insan modelinden hareket eden yükleme teorisi, kişinin hem bugünü kontrol etme duygusundan hem de geleceği öngörebilme isteğinden kaynaklanmaktadır. Esasen bireyin iç ve dış

dünyasında cereyan eden hadiseleri anlama arzusu sebep arayışını ateşler. Bireyin özsaygısında önemli bir değişiklik yapan olaylar da atıf sürecini teşvik eder. Nitekim deprem, sel, savaş, trafik kazaları, yangın vb. trajik olayların özsaygıya zarar verdiğini söyleyen araştırmacılar atıf sürecinin olumlu bir öz kavramı geliştirmeye destek sağladığını ifade etmektedirler (Spilka 2001;Yapıcı 2003).

Var olmanın ana ön koşullarından birisi yarının iyi bir şey getireceğine dair beklentidir. Bu beklentiyi yaratmak, hayata tutunabilmek ve yarın için şiddetli ekonomik, ahlaki, sosyal ve hukuksal kargaşanın hâkim olduğu ve yerleşik “ontolojik güvenlik” taslaklarının bozguna uğradığı bir ortamda yaşayan insanlarda derin bir kaygının, istikrarsızlık ve umutsuzluk duygularının gelişmesi kaçınılmazdır. Her an her şeyin değişebildiği, neredeyse hiçbir şeyin güvencede olmadığı bir ortamda yaşayan insanlar çaresiz ve savunmasız hissetmekte ve varoluş kaygılarını hayatta kalma sınırında tutmayla yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Bu şartlarda dahi insanlar birçok yol denerler ki, bu durumda da umut yaratmak için başvurulan yollardan birisi kültürlerinin sunduğu ve yeniden yaşam verdiği kaynaklardan olan büyüsel inanç ve uygulamalardır (İşçi Pembeci 2018:229).

İnsanların çeşitli sebeplerle başvurduğu büyü bazı kişilerin hayatında her zaman önemli bir rol oynamıştır. Evans-Pritchard (1976) Azande halkının büyü, sihir ve kehanetle ilgili inançlarından, yani halkın günlük hayatta karşılaştığı tabii ve tabiatüstü güçlerin arkasındaki sebep ve sonuçları nasıl yorumladığıyla ilgili pek çok örnek anlatır. Büyü düzeneği, simgesel edimlerle bilinçdışına ulaşmayı ve onu yönlendirmeyi başaran büyücüyle topluluğun özlemleri arasında bir oйдаşmaya dayanır. Böylece, bilinçaltındaki koruyucu ruhlar, kötü cinler, doğa-üstü canavarlar, büyülü hayvanlar, vb. imgeler “yerlilerin evren görüşünü oluşturan tutarlı bir dizge” içinde bütünleşir. Bu anlamda Levi-Strauss'un (1983) konuya getirdiği açılım, şamansal sağaltmaya daha uygun düşen, tepki özümsemesi kavramını oluşturmasıyla yeni bir boyut kazanır. Büyücü/şamanın edimlerinin ruh çözümleyişle karşılaştırılarak açıklanmasını amaçlayan bu kavram, hastanın —unutulmuş bireysel öyküsünü hatırlamasını değil de— aslında herkesin paylaştığı ortak bir öyküyü, şaman aracılığıyla dış çevreden edinerek sorununu aşması varsayımını içerir. Bu varsayım, bilinçdışının simgesel işlevinin herkes için aynı işleyiş biçimine sahip olduğu görüşüne dayanır. Eğer bu sav doğru kabul edilirse şamanla ruh çözümleyicinin/psikanalistin işlevi aslında aynıdır. Ortak bir hikâyeyi sembolik eylemlerle sergileyerek, hastanın onu kişisel sorununa göre algılamasını sağlamaya çalışmakla, hastanın kendi öznel öyküsünü anımsaması aynı noktada çakışır: ortak payda bilinçdışıdır.

Büyü ve tabiatüstü güçlerle insanların ilişkilerinin konu edinildiği bu çalışmanın odak noktası, insanların büyü ve tabiatüstü güçlere başvurma güdüleridir. İnsan, bir şeye inanma ihtiyacı hisseden ve telkine müsait bir varlık olarak bilinmektedir ve çözümü/izahı konusunda zorlandığı olayları açıklama hususunda metafizik dünyadan nedenler aramaktadır. Merak duygusu ve çeşitli sebepler insanları zaman zaman farklı inançlarının da etkisiyle büyüye, sihre ve tabiatüstü olarak adlandırdığımız güçlere başvurmaya yönlendirmiştir. Frazer'ın (1991) aktardığına göre eski bir İtalyan halk töresinde kaçak bir

köle, özel bir altın ağaçtan bir dal koparabilirse, Nemi'deki kutsal ormanın kralıyla ölümüne dövmüşmeye ve belki de ormanların ondan sonraki kralı olmaya hak kazanırdı. İnsanların bir nevi zaafi olarak değerlendirilebilecek bu naif ve kırılğan yönlerinin açığa çıkarılması modern toplum yapısının oluşması açısından önemli görünmektedir. Böylece üç yüz yıllık aydınlanma ve modernizasyon düşüncesinin “aklını kullanma cesaretini göster!” mottosuna rağmen toplumsal ve bireysel düzlemde akıl-büyü sarkacının hala aktivitesini nasıl sürdürdüğü ve Frazer'ın, eski bir İtalyan halk töresinde anlattığı 'altın dal' umudu günümüzde de bazı insanlara neden heyecan verici ve denemeye değer bir yol olarak görüldüğü analiz edilmiş olacaktır. Ayrıca toplumun sihir, büyü ve tabiatüstü güçlerle ilgili tutumlarını ortaya koymak; toplumun gelecekteki değerlerini ve eğilimlerini yordama imkânı sunacak ve kötü niyetli kişilerden korunma anlamında bilinçlenme ve farkındalık sağlanabilecektir.

1. Büyü-ve Tabiatüstü İnancıyla İlgili Bazı Kavramlar

Tılsım, tabiatüstü güçlere sahip olduğu düşünülen, doğaüstü işler yapabileceğine inanılan güçlere ve bu güçlerle kötü ruhlardan, kötü hallerden, büyüden ve insanın başına gelebilecek hastalıklardan koruduğuna inanılan nesnelere ve bazı özel şeyleri; hazine, değerli eşyalar gibi korumak için yapılan büyüsel eylemlere denir (TDK, 2005:1975). Bunun yanında eski zamanlarda insanları ve hayvanları doğal afetlerden korunmak için de yapıldığı görülmektedir. *Efsun*, insanları yılan ve akrep gibi zehirli hayvanlara karşı veya tabiatüstü bazı varlıklardan korunmak için yapılan büyülere verilen adıdır (Öztürk, 2009:327). Kökeni eski geleneklere kadar dayanan efsun vücudun belirli yerlerine bazı dualar okunarak bağışıklık kazandırmak amaçlanır. *Muska (amulet)*, içinde dinsel veya büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan taşıyan kişiyi üzerinde bulunan dinsel ve büyüsel gücüyle dışarıdan gelecek tehlikeli şeylere karşı, nazara karşı, büyüye karşı koruyacağına inanılan doğal bir nesne ya da el yapımı nesnelere şeklinde tanımlanmıştır (Emiroğlu, Aydın 2003: 43, TDK, 2005:1422). Muskalar bazı toplumlarda nazarlık olarak da isimlendirilmektedir.

(Fotoğraf 1-5 Yazar tarafından Kahramanmaraş Müzesinde çekilmiş bazı amulet örnekleri)

Bu nesnelere, nazar boncuğu, üçgen şeklinde sarılmış dualar, iğde çekirdeği, Meryem ana eli, Fatma ana eli gibi şekillerde ve isimlerde karşımıza çıkar. Ülkemizde yaygın olanları göz şeklinde olan nazar boncuğu ve üçgen şeklinde sarılmış dualardır. Bunların taşıyan kişileri kötülüklerden korumasının yanında kişiye, mutluluk bereket, uğur getirdiğine inanılmaktadır. Uğurluğun muskadan farkı kötülüklerden koruma özelliğinin olmamasıdır. Uğur eşyası genellikle kişisel ve tesadüfidir. Uğur eşyasının koruyuculuğu inancı Türkiye'de önemli sayılabilecek oranda kabul görmektedir. Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu'nun (2009) yapmış olduğu bir çalışmada, Türkiye'de 'nazar boncuğunun tehlikeden koruduğu' inancına sahip

katılımcıların oranı %30 civarındayken, ‘tehlikelerden korumaz’ inancına sahip olanlar %60 civarındadır.

Nazar (Göz Değmesi), parapsikoloji dilinde “Psikokinezi” denilen nazar yani göz değmesi de bir çeşit büyülemedir (Scognamillo, Arslan, 2002:113). Belli kimselerde bulunduğu inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiği inanan nazar inancının ülkemizde çok yaygın olduğu söylenilmektedir (TDK, 2005:1459). İnsanlar her dönemde nazardan korunmak için çeşitli yollara başvurmuştur. Westermack (1961: 11), İslam dünyasında kadınların peçe takmasını nazarla ilişkilendirmiş ve kadınların evlerinin dışında, düğünlerde, panayırlarda yabancı erkeklerin kem gözlerinin etkisinden korunmak için peçe taktığını söylemiştir. Ancak Kuşat’ın (2004) yapmış olduğu çalışmada günümüz Türkiye’inde kadınların nazardan korunmak için yüzlerini örttükleri yargısı desteklenmemiştir.

Rukye İslam öncesi Arap toplumunda yaygın olan bir tedavi yöntemi idi. Rukye o dönemde bir meslekti ve birçok hastalık rukye ile tedavi edilirdi. Kuran’ı Kerim’de geçen “Rak” kelimesi rukyede dua ve efsunda bulunan, sözle veya fiille şifaya vesile olan doktor demektir (*Kıyamet*, 75/27). *Azaim*, cin, melek ve şeytan gibi varlıkların etki altına alınmasıyla yapılır. Söz konusu varlıkları gölge şekline getirip görünür kılarak yapılır. Bu varlıkların görünmesiyle yapılan işlemlere “teshiru’l cin” veya “istihdar”; bu varlıkları duyulardan gizleyerek yapılan işlemlere ise “ilmu’l ihfa” denilir. *Nemime ve gammazlık* için söz taşımak ve gizlice anlaşmazlıklar çıkarmak suretiyle yapılan sihir denilmiştir (Haldun, 1997:484-486). *Hiyel ve göz boyama*, su, kahve, bakla, toprak, yıldız, kan, kurşun gibi cisimlerin oluşturdukları şekillere bakarak hayallerinde oluşturdukları şeyleri karşısındakini etkilemek için anlatmak, olmayan şeyleri hayal ettirmek, el çabukluğu ile daha önce defalarca yapılan bir işi ilk defa yapmış gibi, cansız nesnelere hareket ettirerek, bir nesneyi ortadan kaldırarak göz boyama işlemlerine denir.

Mana evrende var olduğuna inanılan kutsal kuvvet anlamına gelmektedir. Bu kuvvetin yüklü olduğu doğaüstü varlıklar tasarımı çeşitli toplumlarda değişik biçimlerde kendini gösterir. Bu varlıklar bazen bir ağaç, bazen bir insan, bazen bir ok olabilmektedir. Ve bu mana yüklü okun mutlaka hedefini bulacağına inanılır. *Fetiş*, büyü gücü bulunduğu ve iyilik veya kötülük getirebileceğine inanılan uğurlu sayılan nesneye verilen addır (Emiroğlu ve Aydın, 2003:314, TDK, 2005:693). İçinde majik gücün ya da cinin bulunduğu inanılan tas, boynuz, pençe, post, deri, bez parçası, figür vb. objelerden yarar ummak amacı ile yapılan çeşitli pratiklere fetişizm denir (Örnek, 1988:47). Cahiliye Araplarında hemen hemen her evde bulunan fetişlerin birçok işlevi vardı. Yolculuğa çıkacak kişi ilk olarak fetişe dokunur ve yolculuk dönüşü tekrar ilk işi fetişe dokunmaktır (Günaltay, 1997:69). Fetişin gücünün azaldığı hissedildiğinde fetişin güçlendirilmek istenilen bölgesine çivi çakılır ve ona yemek, kan vb. şeyler sunulurdu. Fetişler bir dönem sonra doğal nesnelere olmaktan çıkıp insan yapımı nesnelere olmaya başlamıştır. Mesela kesinin içine konulan aslan kılınının insana cesaret vermesi için muska gibi yanında taşınması gerekmektedir.

Temime anlamı bilinmeyen ve nazarlardan koruduğuna inanılan şeyleri taşımaya

denilmektedir. *Allopatik büyü*, bir şeyi zıddıyla etkilemek için yapılan büyü türüdür. Örneğin kadını erkekle, sıcaklığı soğukla vb. şekilde etkilemek gibi. Tabu bazı inanç sistemlerinde Kutsal sayılan bazı insanlara, hayvanlara, nesnelere dokunulmasını, kullanılmasını yasaklayan, aksi yapıldığında zararı dokunacağı düşünülen dinî inancı ifade eder (TDK, 2005:1881). Tabiatüstü güçlerin tehlikesinden korunmak için kendisinde olumsuz özellik olduğuna inanılan kişilerden, nesnelere, mekanlardan vb. şeylerden uzak durulması için uyulması gereken kuraldır (Emiroğlu ve Aydın 2003:771-772). *Tabular*, bir nesnenin, kişinin, mekânın kutsallığı veya kirliliği nedeniyle uzak durulması gereken ve bunlara dokunulduğunda cezalandırılacağına inanılan keyfi yasaklardır (Baydar, 1999:57). *Fal*, insanların meraklarını gidermek, Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla, alacakları kararları yönlendirmek gibi sebepler için çeşitli birçok yol izleyip bu konular hakkında yorum yapılan yöntemlere verilen ad şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2005:677). Çok eski dönemlerden itibaren halk arasında en yaygın olan yöntemlerden birisidir. Fal ile ilgili görüşlere baktığımızda çoğu kişinin fala inanmadığını ama buna rağmen fal baktığı gerçeğiyle karşılaşıyoruz. Günümüzde, kahve falı, su falı, iskambil falı, bakla falı, papatya falı, el falı, yazı falı, teşbih falı, ayna falı, numara falı, çay falı, su falı vb. birçok fal çeşidi vardır. Bu anlamların yanında tabiatüstü güçlerin bazı özel isimleri vardır; *Havas ilmi*, nesne, rakam, harf, işaretler ve fiillerin özelliklerinden yararlanılarak yapılan işlemlere verilen addır. Ayrıca Esmâ-ül Hüsna olarak adlandırdığımız Allah'ın isimlerini belirli bir sıraya göre okuma, yazma ve üfleme yapılarak yapılan işlemlere de "havas ilmi" denilmektedir. İlmü't tevehhüm, insan ruhunun belirli bir güç kazanmasıyla birlikte tabiatüstü güçlerle geçtiği irtibat sonucu yapılan işlemlere denilmektedir.

2. Tarihi Süreçte Büyü ve Tabiatüstü Güçlere Başvurma

Sihir, büyü ve tabiatüstü güçlerin tarihi süreçte ve çeşitli kültürlerde nasıl yer aldığına bakacak olursak kaynaklar, sihir ve büyü'nün tarihinin M.Ö. binlerce yıl önceden itibaren geldiğini söylemektedir. Malinowski'ye göre, ne kadar ilkel olursa olsun, dinsiz ve büyüsüz halk yoktur. Ama, bunun yanında bilimsiz ilkel halk yoktur (Malinowski, 2000:70). İncelenen ilkel toplumlarda manevi alan ve maddi alan başka bir deyişle büyü ve din alanı, bilim alanı olmak üzere iki temel alan vardır.

Nitekim kutsal ve edebi metinler, arkeolojik kalıntılar, mağaraların duvarlarına yapılmış olan resimler incelendiğinde tarih boyunca hemen her toplumda sihir büyü ve tabiatüstü güçlere başvurma'nın mevcut olduğu görülmektedir.¹ Büyücülerden yardım umma, ilkel çağlardan günümüze kadar varlığını (Scognamillo ve Arslan, 1999:34) korumuştur. Bazı antropolog ve araştırmacılar, büyü'nün sistematik felsefi düşüncenin başlangıcından önceki kaynaklarından biri olduğunu savunurken, bazı araştırmacılar buna karşı gelerek, dinin ve bilimin büyüden doğduğunu söyleyip, büyü için bilimden önceki bilim demişlerdir. Bunlar arasında, E. B. Taylor, (ö.1917) James George Frazer (ö.1947), Levi-Strauss (ö.1902), Levy Bruhl (ö."1939), B. Malinowski (ö. 1942) gibi bilim adamları yer almaktadır (Tanyu, 1992:502). İlkel

¹ Karşılaştırınız; Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi, Yeni Asur Dönemi Envanterleri

insanların kendilerinin kontrolleri dışında gerçekleşen olayların sebebini bilmedikleri için çevrelerinde bulunan canlı veya cansız varlıklara, tabiat üstü güçler atfedip bu varlıklarla beraber büyü ve sihir gibi uygulamalara yönelmişlerdir (Malinowski, 1990:157).

Büyücülüğün ilk olarak nerede başladığını bilmemekle beraber başlangıç yerinin Orta Doğu olduğu kabul edilir. Özellikle de Mısır ve Sümer uygarlıklarına baktığımızda inanç sistemlerinde bu tür işlemlere yer verildiği görülmektedir. Orta Doğu'daki büyüsel faaliyetlerinin başlangıcının Asurlular ile olduğu kabul edilir. Asur'da düğümler, dualar ve tılsımlar büyüden korunmak için önemli rol oynarlardı.

(Fotoğraf 6 Yazar tarafından Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde çekilmiştir.)

Şanlıurfa arkeoloji müzesinde bulunan Yeni Asur' lular Döneminde çıkan pişmiş toprak tabletleri incelediğimizde kötü gözlemlere karşı yapılan büyü örnekleri, kapanmış ağıza yapılan büyü örnekleri, çift dilli büyü örnekleri gibi büyüsel birtakım işlemler karşımıza çıkmaktadır. Yandaki tablet fotoğrafında Sultan tepe kazılarında ortaya çıkan yeni Asur dönemi pişmiş topraktan yapılmış 'Kapanmış ağız açmak için yapılan çift dilli büyü' örneği görülmektedir. Yine aynı şekilde su ile yıkayıp arındırma yöntemi de Asurlarda kullanılan yöntemler arasındadır (Scognamillo ve Arslan, 1999:42-45).

Babil diyarında yani Irak'ta yaşayan Keldaniler, Astronomi ve Astroloji' de çok ileri gitmişlerdir. Yaşanılan olayların birçoğunun yıldızlar aleminin etkisiyle meydana geldiğini iddia etmektedirler (Ateş, 2003:195). Keldaniler, Yahudilik ve Hristiyanlık karışımı bir dini inanca sahiptirler. Gök cisimlerinin konumu, hareketleri, evreleri insanın kaderine etki eden faktörler olarak görülmüştür. Bu görüşün yayılmasıyla insanın kaderine gök cisimlerin etki ederek, etki edilebileceği inancı zamanla yayılıp bu işin yapılması için çeşitli müesseseler meydana gelmiştir.

Antik Yunan büyücülüğünde cinleri ve tabiatüstü varlıklarla iletişime geçilerek büyü yapmak yaygınlaşmıştır. Zamanla Yunanistan'ın "Tesalya" bölgesi büyü örgütlerinin ve büyüsel ayinlerin merkezi haline gelmiştir. Yunan mitolojisinde Tanrı Hephaistos büyü tanrı olarak kabul edilir (Ethart, 2002:134). Bu dönemde tıbbi müdahaleler de zamanla büyüsel anlam taşımaya başlamış ve hekimler büyücü, yaptığı işlemlerde büyüsel işlemler olarak kabul edilmiştir. Romalılar, on iki levhada büyücülüğe karşı olan yasayı da dikkate alarak büyüü boş ve anlamsız, büyücüleri de yalancı ve hilekâr saymasına rağmen Roma'da da büyücülük çok yaygınlaşmıştı (Russell, 1997:74). İlk zamanlar büyüye karşı olan Roma halkı zamanla büyüye başvurur hale gelmişti. Büyücüler başlıca uğraş alanı ise, kehanete yönelik faaliyetler olmuştur (Scognamillo ve Arslan 1999:47-49). Roma imparatorları zamanla sık sık büyüye başvurur duruma gelmişler ve onlardan yararlanmayı amaçlamışlardır. Bu yararlanmanın yanında bazı zamanlar da büyücüler için çok ağır cezalar verilmiştir.

Sümer'de ölüm ve ölümsüzlük bugün olduğu gibi o dönemde de insanların heyecanlandığı bir ilgi alanı olmuştur. Ölümsüzlük elde etmek için sürekli sihir ve büyü gibi eylemlere başvurulmuştur. Sümer efsanesinde Gilgamiş'in peşinde olduğu şey ölümsüzlük umuduydu. Gilgamiş türlü mücadelelerle ölümsüzlük otunu buluyor, fakat onu da yılan yiyor. Tamamıyla hayal kırıklığına uğramış olan Gilgamiş büyük bir üzüntüyle şehrine geri dönüyor (Çığ, 2007). Eski Mısır'da bugüne kadar ulaşan kaynaklarına baktığımızda sihir, büyü ve tabiat üstü işlemlerin varlığının Mısırlıların din hayatında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Eski mısırın dinsel törenlerine incelendiğinde büyü ayinlerinin bu törenler içerisinde yer aldığı ve sihir ve büyüün zamanla dinsel öge olduğu gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Eski Mısırlılar büyü yoluyla kadere etki edebileceklerini yaşamı ve ölümü etkileyeceklerini ve hayatlarını kontrol altında tutabileceklerine inanıyorlardı. Mısır'da kahinler önemli bir konuma sahiptiler. Semanın anahtarında kendilerinde olduğuna inanılan kahinlerden başkası büyü yapmaz ve efsun yazmazdı. "Ölümler Kitabı" olarak adlandırdıkları kitaba kahinler zaman zaman büyüsel formüllerini yazar ve kayıt altına alırlardı (Doğrul, 1958:63).

Orta çağda sihir yapanlar ve sihre başvuranlar çok ağır bir şekilde yargılanıyordu. Bununla beraber bu çağda zaman geçtikçe şatolarda büyücü bulundurmaya moda haline gelmiştir (Atılhan, 1973:97). Büyüsel işlemlerinin yaygınlaşması ve bunun bir müessese haline gelmesi zamanla din dünyasını daha da rahatsız eder hale gelmişti. Papa IX. Gorigirius'un 1374 senesinde yayımladığı kararla birlikte büyücülerin ceza olarak yakılması yaygınlaşmıştır. Bu ceza sonucunda Cenova'da üç ay içerisinde beş yüz sihirbaz yakılmıştır. İngiltere hükümeti büyücülüğü suç sayan "Büyücülük Yasasını" 1951 yılında iptal etmiştir (Scognamillo ve Arslan 1999:63). Bu konuda Russell şöyle demektedir, "Büyücülüğün kanıtları (Avrupa'da) hiçbir zaman çürütülmedi; yalnız, üzerinde durulmaya değer bir konu olmaktan çıktı" (Russell, 1997:79).

Cahiliye Araplarının döneminde kâhinler önemli bir yer oynuyorlardı. Kâhinlerin her şeye güçlerinin yetebileceğine inanılmaktaydı. Bu inanç Arapları her türlü eylemlerinde onlara başvurmaya sürüklüyordu. Bir işe başlamadan önce karar verirken ihtilafa düştükleri konularda, hastalandıkları zaman kısacası işin içinden çıkamadıkları her durumda kâhinlere başvurdukları görülmektedir. Bununla beraber, gelecekle alakalı bilgi almak ve rüyalarını yorumlatmak için de başvururlardı. Arapların inancına göre kâhin elinde olan güç sayesinde ve iletişimde olduğu tabiatüstü varlıklar sayesinde her şeyi bilirdi. Kâhinler putların içinde bulunan ruhlarla konuşur ve o ruhların kendilerine gökte olup biten şeyler hakkında ve kâinatın sırları hakkında bilgiler alırdı (Günaltay, 1997:127). Cahiliye Araplarının hayatında etkin bir yere sahip olan sihir, zamanla sanat olarak görülen şiiri de etkilemektedir. O dönemde şairlik, cinlerle iletişim kurup bilgi alma mesleği şeklinde görülür duruma gelmiştir. Hatta Hz. Muhammed'i cinlerden ilham alan şair olarak adlandırıp kendine "Mecnun", "Büyülenmiş", "Büyücü", "Kâhin" gibi iftiralar atılmıştır (Ateş, 2003:261). Orta Asya Türkleri, İslam dinini kabul etmeden önce Şamanizm adı verilen bir dine mensuptu. Mensubu oldukları bu dinde Kam (Şaman) adı verilen din adamlarının tabiplik ve üfürükçülük yapmasıyla

beraber büyü, sihir ve falcılık gibi faaliyetler yaygınlaşmıştır (Eliade, 1999:22).

Tarihsel süreçte yer alan sihir, büyü ve tabiatüstü güçlerin semavi dinlerde de yer aldığını görmekteyiz. Yahudilik’ te sihir ve büyü konusu Kutsal metinlerde çokça geçmektedir. Yahudiliğin kutsal kitabı Tevrat büyücülüğe çok net şekilde yasak getirir. Büyünün gücüne inanmak, büyüünün varlığına inanmak tek tanrı inancında yer alan tanrının iradesinin insanların kendi amaçları için kullanılmasına anlamına geldiği için kendi inançlarına ters düşmektedir. (Tanyu, 1992:503). Yahudi mistisizminin geleneğini ifade eden kabala, kara büyü ile yakından ilişki içerisindedir. Ve bu gelenek başta masonluk olmak üzere birçok örgüt ve tarikat tarafından kabul edilmiştir (Erdoğan, 2005:17). Yahudiler Kabala’da gizli olan ilmin çok az kişi tarafından bilineceğine inanırlar. Kabala kitapları yazılırken bilinen metinlerde kullanılan alfabenin dışında kendisine ait birçok sembol ve şekil ile yazılmış ve kimsenin anlamaması için şifrelenmiştir. Yahudilik’ten sonra Hristiyanlık’ta da sihir ve büyü ile ilgili yasak devam etmiştir. Kilise her zaman büyüü yasaklamıştır ve büyü geleneği daha çok şehir dışında bölgelerde devam etmiştir.

İslamiyet’in gelmesiyle sihir ve büyü yapmak büyük günahlardan sayılmıştır. Kuran ve hadislerde defalarca açık ve net bir şekilde yasaklanmış ve büyü yapan kişilerin şirk koşacağını ve büyücülerin hiçbir zaman iflah olmayacağını belirtmiştir. Kur’an’ın 30 farklı ayetinde “sihir” yine aynı şekilde 30 farklı ayetinde de “büyü” kelimesini görmekteyiz. Kuranda peygamberlerin toplumları tarafından defalarca büyücülükle itham edildiği söylenmektedir. (Bakara Suresi, 2/102; Tur Suresi, 52/14-15; Kamer Suresi, 54/2; Müddessir Suresi, 74/24). Kurana göre sihir, insanları aldatmaktan ve onlara zarar vermekten başka bir işe yaramamaktadır.

3. Günümüzde Büyü Örnekleri

Bilindiği gibi 30 Kasım 1925 tarihli tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile bir takım unvanların men ve ilgasına dair kanuna göre falcılık, büyücülük, üfürükçülük ve gayıptan haber vermek yasaklanmıştır. Araştırmacılar da yasaklanmış bir faaliyetin nasıl sürdürüldüğünü merak etmekteydiler. Büyü yapanlarla yapılan görüşmeler ve büyücülerin kendi mekânlarında yapılan gözlemler sonucu araştırmacıların kişisel kanaati; “büyü yapan kişilerin kendilerinin yanlış bir şey yapmadığına inandıkları” şeklindedir. Örneğin büyü yapan kaynak kişilerden birisi, mekânı olarak şehrin eski mahallerinden birisini tercih etmiş durumdadır. (Yaşadığı evin başka bir mahallede olduğunu belirtiyor.) Eski bir evin bodrum katını kullanmaktadır. Evin döşenmesinde daha çok eski eşyaların tercih edilmiş olduğu dikkati çekmektedir. Dikkat çeken ve sonradan anlamlı hale gelen bir başka şey ise yaz-kış yandığı belirtilen sobaydı. Büyü yapanın ifadesiyle bu sobanın asıl amacı “gerçekleştirdiği bazı işlemlerin anlık olarak yakılması ve geride iz bırakılmamasıdır” (BYKK2⁴).

Büyü yapan kişi ile başvuranın ilişkisini gözlemlediğimizde izlediği yolu şöyle sıralayabiliriz: Başvuran kişinin ismini ve anne ismini sorarak yıldız name olarak adlandırılan bir işlem gerçekleştiriyor. Değerlendirmelerini başvuran kişiyle paylaşıp bunun sonucunda yapılması gereken şeyleri söylüyor. Araştırmacının bizzat şahit olduğu bir

örnekte, kızının kısmet sıkıntısı olduğunu söyleyen kişinin yıldız namesine bakıp, “*üzerinde büyü yok ama kısmet pınarları tıkanmış bunu açmak lazım*” şeklinde bir cevap vermiştir. Bunun için cuma günü öğle ezanından önce yazmış olduğu kâğıdın ıslatıldığı suyu 7 defa okuması gerektiği ve kızın bu suyu hem içmesi hem de banyo yapması gerektiğini söylemiştir. Bunun karşılığında ücret sorulduğunda ‘*gönlünden ne geçerse ver*’ denilmiş ancak verilen ücret beğenilmeyip daha fazlası istenmiştir. Kendisine neden büyü yaptığını sorduğumuzda kaynak kişiden aldığımız cevap: “*Benim yaptığım şey büyü yapmak değil. Allah’ın bana vermiş olduğu ilmi yardıma muhtaç insanlar için kullanıyorum. Kuranın lanetlediği büyü bu değil. Ben yardıma muhtaç olan insanlara yardım ediyorum. Bu ilim Allah’ın bana bir hediyesi ve ben O’nun kullarına yardımcı olmak için kullanıyorum*” (BYKK2) şeklinde olmuştur. Benzer anlamlara gelen cümleleri büyü yapan kaynak kişi 4 de tekrar etmiştir (BYKK4). Bir başka büyü yapan kaynak kişimiz: “*Bu ilim bizim ailemize verildi. Dedem, nenem, onların anne babaları hepsi bu işlerle meşguldü. Ben 16-17 yaşında bir hastalık geçirdim. Ağır bir hastalıktı. Babaannem bana özel birkaç dua hazırladı kendime geldim. Babaannem yaşlandığında bana el verdi, bu ilmi ben devam ettirdim, insanların dertlerine deva olmaya çalışıyorum*” (BYKK5) şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Görüştiğimiz bir diğer kaynak kişi ise fal bakarken özel güçlerin kendisine yardım ettiğini, birçok insanla alakalı özel bilgilere ulaştığını belirtiyor ve bunun yanında çok sayıda insanın yuvasını kurtardığını, huzurlarını tekrar bulmalarına yardımcı olduğunu dile getiriyor. Daha çok kahve falı ve el falı bakan bu kişinin baktığı fal sonucunda aldığı para için ise “*üzerimde ağırlık kalmasın diye alıyorum*” (BYKK6) diyerek yapmış olduğu bu işi emek ücretinden farklı değerlendirdiği görülmektedir. Bir başka kaynak kişimiz kendisine başvuru tarafından sorulan sorulara biraz durup Arapça konuşup daha sonra cevap veriyordu. Başvuran kişi, üzerinde bulunan büyüünün çözülmesini istedi ve kaynak kişimiz şöyle söyledi: “*Eşinin ailesi sana büyü yapmış. Çok ağır değil ama seni ve evlatlarını huzursuz eder. Ben bunu Allah’ın izniyle çözerim. Sen bana haftaya kadar bir karton sigara, bir gömlek ve bir kemer gönder. Gömleğin cebine de gönlünden ne geçerse koy. Ben de sana inşallah bir muska yazacağım onu çocuklarının odasında kible tarafına koy. İnşallah evlatlarının sıkıntısı gidecek huzura ereceksiniz*” (BYKK1). Başvuran kişi, istekler karşısında biraz şaşkınlıkla beraber sorgulamadan yerine getirmiştir. Karşılaştığımız bir diğer olay ise, kaynak kişimiz, sadece kadınlara yardım yaptığını belirtiyordu. Kendisine gelen kişilerin sorduğu sorulara Kur’an’dan ayetlerle cevap veren bu kişi yaptığı işlemi “Rukye” olarak adlandırmaktadır (BYKK3).

4. Günümüzde Sihir ve Büyüye Başvurma Nedenleri

İnsanoğlu her zaman kendi bilgi sınırlarını aşan durumlara ilgi duymuştur. Bu ilgisi zaman zaman hayatında batıl inançların yer etmesinde büyük rol oynamıştır. İnsanlar gelecekle alakalı kaygılarını gidermek ve psikolojik olarak kendilerini rahatlatmak için falcı, büyücü vb. kişilere başvurmaktadır. Burada sahadan elde edilen verilerden hareketle insanların büyü ve fal gibi tabiatüstü güçlere başvurma sebepleri incelenmeye çalışılacaktır.

a) Belirsizliği Giderme ve Geleceği Bilme Arzusu

Birey gelecekte hastalık, başarısızlık veya belaya maruz kalabileceği kaygısı ve korkusu duyabilmektedir. İnsanın tabiatla, diğer bir kişiyle, toplumsal kurumlar ve gruplarla ilişkilerinde, içine düştüğü belirsizlik ve kontrol edilemezlik gibi durumlar, kaygının ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir (Kartopu 2012:148). Problemlerini gidermek ve geleceğe yönelik kaygılarını yenmek için, insanlar kehanet, büyüsel uygulamalar, okuma, cinlerle temas ve medyumluk, falcılık vb. gibi şeylere başvurmaktadır. Kişi kendisi için önemli olan farklı kaynaklardan o anki sorununa, sıkıntısına ya da ihtiyacına bir çare aramaktadır (Arslan 2006:295).

Örneğin Tıp Fakültesini yeni bitiren kaynak kişimiz, tıpta uzmanlık sınavına hazırlanmaktadır ve sınava ilk girişte başarısız olmuştur. Arkadaşları aracılığıyla haberdar olduğu 'hoca' olarak isimlendirilen şahsa başvurmuş ve tekrar hazırlanmakta olduğu sınavdan başarılı olup olamayacağını sormuş ve başarılı olacağına dair bir yanıt almıştır. "... Bu cevap beni sevindirdi ve birkaç defa daha başka meseleler için gittim. Sınava girdiğimde ise başarısız bir sonuçla karşılaştım. Kendi kendime karar aldım ve bir daha gitmedim" (KK10). Bir başka kaynak kişimiz ev almak istemekte ama bir türlü alamamaktadır. Kayın validesiyle aynı apartmanda oturmakta ve kayınvalidesi kaynak kişimizin taşınmasını istememektedir. Ablasının rehberliğinde mahallesindeki hocaya giderek yakın gelecekte ev alıp alamayacaklarını sormuştur: "*Hoca bana bir dua yazdı ve bunu 40 kez el yazısı ile çoğaltıp 40 evin kapısına sıkıştır dedi. Yaptım. Aradan kısa bir süre geçti ve biz ev aldık. Hocadan Allah razı olsun.*" (KK9). Karşımıza çıkan bir diğer örnekte ise durum buna benzerdir. İşten çıkarılan kaynak kişimiz işine dönüp dönemeyeceğini merak etmektedir. Merakını gidereceği düşüncesiyle bir hocaya başvurmuştur: "*Çok istekli değildik ama içinde bulunduğum durum itibari ile mecbur kaldım. Gidilen hoca bizden belli bir ücret aldı ve yanımda taşımam için muska yazdı. Ayrıca bir kâğıda dua yazdı onu suya ıslayıp içmemi ve duş almamı istedi kısa süre içerisinde güzel bir haber alacağımızı söyledi. Dediği her şeyi yaptık. Aradan 2-3 ay geçti hala bir haber yok*" (KK20).

Yukarıda bahsettiğimiz büyü, nazar ve fal çerçevesinde gerçekleştirilen batıl inanışların toplumda devam etmesi, onların toplumsal sistemde gizli veya açık bir işlevinin olması sonucudur. Aslında insanların gerek bireysel gerekse sosyal ilişkilerinde sık sık nedensel yüklemeler kullanması onları psikolojik olarak rahatlatmakta; fiziksel ve toplumsal çevrelerinde meydana gelen olayları anlama ve anlamlandırmalarına hizmet etmektedir. Böylece özsayıları yükselen bireylerde çevre üzerinde hâkimiyet kurmuş oldukları izlenimini oluşturmaktadır. Hem bugüne hem de geleceğe yönelik öngörülerin temelini oluşturan bu durum, onlara çevreleriyle ilişkilerinde uyumlu davranabilme fırsatı vermektedir. Öyleyse, gözlemlenen olayların sebepleri hakkında, genellikle toplumsal bellekte mevcut olarak bulunan, bununla birlikte çoğu kere öznel inançlar olarak dile getirilen nedensel atıfların, insanların "anlam arama", "sonuçları kontrol altına alma" ve "öz saygı" ihtiyaçlarına cevap verdiği söylenebilir (Yapıcı 2003; Batman, 2008: 11).

b) Özel Yaşam Başarısızlığına Neden Bulma İhtiyacı

Evliliğin bozulması, kısmetin bağlanması, evlenememe vb. gibi özel yaşam başarısızlığı olarak değerlendirilebilecek nedenler, büyüye başvurmak için önemli motivasyon kaynakları gibi görünmektedir. Örneğin kaynak kişimiz evlilik niyetiyle görüştüğü kişilerin birçoğu ile ufak tefek sebeplerden hatta zaman zaman sebebini bilmediği nedenlerden görüşmesi olumsuz sonuçlanmaktadır. Bunun nedeninin bir süre sonra büyüyle ilişkilendirmekte ve hocalara başvurmaktadır: “...Üzerimde yıllar önce kısmetimin bağlanması için yapılmış bir büyü olduğunu öğrendim. Ve bunu yaptıran kişinin yıllar önce bana talip olan akrabalarım olduğundan şüphelendiğim için akrabalarım ile görüşmeme kararı aldım. Üzerimde etkisini hissettiğim ve evlilik hayatına neden olan bu büyüün bozulması için çok fazla maddi bedel ödedim. Sıkıntılarımın hala devam etmesi benim sürekli yeni yeni hocalara gitmeme sebep oluyor” (KK15).

Bir diğer olayda kaynak kişimiz dört kardeşler ve üç ablası var. Eniştelere birisi aile arasında huzursuzluk çıkartmakta ve bu durum iki ablanın zamanla arasının açılmasına neden olmaktadır. Kaynak kişimize göre olaya bakıldığında ortada elle tutulur bir sebep bulunmamaktadır. Bir arkadaşının yardımıyla hocaya başvurmaktadır: “...Eski bir mahalleydi biraz çekindim ama girdik içeri olayı anlattım. Bana iki dua yazdı. Biri ablamın evinin bahçesine gömmem için biri de sıkıntılı olan eniştemin kapısının üstüne bir yere koymam için. İkisini de yaptım. Çok bir düzelme yok ama yine de eskiye göre biraz daha araları iyi. İnşallah daha iyi olur” (KK21). Bir diğer kaynak kişimiz evlendiği andan itibaren eşinin ailesinde birçok kez büyüsel eylemlere şahit olmuş ve bu durum onu rahatsız etmeye başlamıştır. Zamanla eşiyile problem yaşamaya başlamış ve sorunun kaynağının eşinin ailesi olduğuna inanmıştır. Evliliğini devam ettirmek ve kendisini güven altına almak için birçok hocaya başvurmuş ve gezdiği hocaların önerilerini yerine getirmiştir: “...Hocalar benden Muska takmak, eşimi eve bağlamak ve huzursuz olmaması için üç Cuma vakti okunmuş atlet giydirmek, eşime çeşitli sular içirmek vb. şeyler istedi. Şu an ciddi bir sıkıntımız yok ve bence benim bu çabalarım sayesinde. Yoksa eşimin ailesi hala rahat durmuyor” (KK7).

Bir diğer kaynak kişimiz eşiyile yavaş yavaş arasının soğuduğuna inanmakta ve eşinin hareketlerinden şüphelenmektedir. Eşinin arabasına böcek (ses kayıt cihazı) yerleştirmiş ve kendisini aldattığını öğrenmiştir. Aslında mutlu bir evliliğini olduğuna inanmakta, bu durumu normal karşılamamakta ve kendilerine büyü yapıldığından şüphelenmektedir. Eşine kendisini aldattığını söylemeden iyi olduğu söylenen bir hocaya başvurmuştur: “Hocaya gittim. Benden eşimin iç giyim kıyafetlerini istedi. Onlara birkaç tilsim yazıp yakacağını söyledi. Bu eşimin eve bağlanmasını ve dışarıya karşı meyillenmemesini sağlayacaktı. Çok faydası olmadı. Ailevi huzursuzluğumuz devam etti. Bir başka hoca önerdiler. Onun dediklerini de yaptım. Bana bir dua yazılı kâğıt gönderdi ve benden o kâğıdı dört yol ağzında bir köpeğe yedirmemi istedi. Etin içine koydum kâğıdı ve yedirdim. Eşim bir dönem iyi oldu. Ya da ben öyle zannettim. Ama beni aldatması devam etti. Gittiğim hocalar bir işe yaramadı. 3 yıl önce boşandık”(KK19).

Görüşme imkânımız olan bir diğer kaynak kişi ise eşiyile olan huzursuzluğunu ve bunun

kaynağını şu şekilde anlatıyor: “...Evleneli 3 ay oldu ve eşimle olan huzursuzluğumuz bitmedi. Eşimle kendimiz tanıştık ve evlendik. Eşimin ailesi beni istemiyordu ve ayrılmamızı istiyorlardı. Eşimin ailesine en zaman yemeğe gitsek eve sürekli sıkıntılı bir şekilde dönüyorduk. Daha sonra çevremizin önerisiyle bir hocaya gittim. Ve eşimin ailesinin (kaynanası) bana büyü yaptıklarını öğrendim. Ayrılmam için ve eşimle birbirimize söylediğimiz her söz yaptığımız her davranış birbirimize iğne gibi batsın ve huzursuz olup ayrılalım diye gelinliğime büyü yapmış. Zaten düğün günü gelinliğimi giyer giymez sıkılmışım. Gelinliğime baktığımda 11 tane iğne çıkarttım. Gelinliğimi evden gönderdim. Gittiğim hoca (falci) ayın tek sayı olan günlerinde kaynanam çağırırsa gitmememi söyledi. Şuan daha dikkatliyim eşim bana inanmıyor ama elbet bir gün görecek” (KK11). İnsanlar başlarına gelen olumsuz herhangi bir olayı açıklayamadıkları zaman sorumluluğu kendileri dışından bir şeye yükleyebilirler. Bunun en bariz örneği, evlilikleri kötü giden çiftin bu durumun kendilerinden kaynaklanan sebeplerden olduğunu kabul etmeyip, kendilerine büyü yapıldığını iddia etmeleridir. Günlük yaşam olayları ve özel yaşam başarısızlıkları büyü ve tabiatüstü nedenlerle açıklanmaktadır.

c) Biyolojik/Psikolojik Hastalıkların Sebebini Büyüyle İlişkilendirme ve Büyü Bozmak İçin Büyüye Başvurma

İlkel toplumlardan beri insan, çaresiz kaldığı hastalık, bela ve musibet gibi bir durumla karşılaştığı zaman büyücülere başvurmuştur. Açıklamakta güçlük çektiği olayları bu şekilde izah ederek rahatlamaktadır. Psikolojik olarak zaten kötü ve güçsüz olan insan bu tür yolların kendisine iyi geleceğine ve bir çıkış kapısı olacağına inanır. Örneğin kaynak kişimiz çok şiddetli bir hastalık geçirmektedir. Birçok doktora başvurmuş ancak ne yaparsa yapsın bir çözüm bulamamıştır. İnternette araştırma yaparken büyüyle ilgili haberlere denk gelmiş ve daha önce arkadaşının bahsettiği bir hocaya gitmeye karar vermiştir: “...Hoca bana sabun büyüü yapıldığını söyledi. Şok oldum. Hoca bunu çözebileceğini ama bu sürecin sıkıntılı olduğunu söyledi kabul ettim. Ve hocadan Allah razı olsun birkaç seans sonrası beni rahatlattı. Asıl şaşırduğum evin bahçesinde sabunu bulmamızdı. Şu an daha iyiyim. Kendimi daha iyi hissediyorum” (KK17). Spilka'nın (2001:174) belirttiği gibi insanlar şahit oldukları olayların sebeplerini anlama, kendi tecrübelerini anlamlandırma, formel olarak belirtilmiş olan 'niçin' sorusuna cevap verme öngörüsü ile başlar ve bu sosyal psikologların da yabancı olmadığı dilde şu şekilde ifade edilir: İnsanlar, “karşılıklı nedensellik etkileşimi içerisinde” tecrübelerini ve olaylarını, belirli sebeplere atfederek izah etmeye çalışırlar.

Bir diğer kaynak kişimiz aldattığı için eşinden ayrılmıştı. Evinde tadilat yaptırırken banyoda çalışan işçiler banyo penceresinde bir poşet bulmuşlardı. İçini açıp baktığında kum (ölü toprağı olduğunu söylüyor), hayvan ayakları (böcek vs.) cam kırıkları gibi maddeler görmüştü. Arkadaşlarının tavsiyesi ile bir hocaya başvurmuştur: “Hoca bana eski eşimin, huzursuz olmamı, bir daha yuva kuramamam ve çocuklarımla aramın bozulmasını amaçlayıp yaptırıldığını söyledi. Hoca sağ olsun bunu temizledi. Bu dönemde küçük oğlum aşırı hırçınlaşmış aşırı saldırgan olmuştu. Biz sebebini boşanmamıza bağlıyorduk. Oğlum bir gün ağlayarak oyuncaklarını parçalıyordu ve pelüş oyuncuğı içerisinde bir torba düştü. O torbanın içerisinde de banyoda çıkan maddelere benzeyen şeyler çıktı. Eski eşim oğluma huzursuzluk

verip aile huzurumuzun bozulmasını amaçlamıştı. Hoca sağ olsun bunu da bozdu. Oğlum normale döndü. Eşim bizim üzerimizde bir hâkimiyet kurmaya çalışmıştı. Bu olayların etkisini hala atlatamadım korkum devam ediyor. Arada hocalara gidiyorum ve muska alıyorum” (KK14). Aynı şekilde bir diğer olayı kaynak kişimiz şu şekilde anlatıyor: *“Oğlum evlenmek üzereydi. Biz de onun için eski evimizi tadilat yaptırıyorduk. Bir gün eve gittiğimde orada çalışan ustalar yanıma geldiler evde muska bulmuşlar. Ben korkuyorum ama bir tanıdıkla hocaya gittik. Hoca bize muska için, o evde huzursuzluk, darlık vs. olsun diye büyü yapıldığını söyledi. Zaten biz o evde otururken eşimle sık sık kavga ederdik. Eşimin işi çok iyi ama bereketini hiç görmezdik. Oradan taşınınca daha iyiye gitti durumumuz ama aklıma gelmezdi. Şimdi o evi sattık. Uzak duruyoruz. Eşimin ailesinden şüpheleniyorum. Bizi çok kıskanırlardı”* deyip beddua ediyor (KK13). İnsanlar zaman zaman kendilerini güçsüz ve çaresiz hissettikleri dönemlerde başlarına gelen veya başlarına gelmesinden korktukları durumlar karşısında büyüye başvurmaktadırlar. Başlarına gelen kötü durumu defetmek için hocalara gittikleri ve onların önerilerini yerine getirdikleri görülmektedir.

Bir diğer kaynak kişimiz oğluyla ilgili yaşadıklarını şöyle anlatıyor: *“Beş erkek çocuğa sahibim. Küçük oğlum çok yakışıklıydı. Çevresinde hep ona ilgi duyan kızlar vardı. Daha sonra birini sevdi. Tamam dedik. Ve nişan yaptık. Zamanla oğlumun davranışlarında bozukluklar başladı. Gülerken sınırının olmaması, yemek yerken doymaması, çocukları severken ısırması ve hatta zamanla konuşmasının bozulmasına şehit olduk. Daha sonra yakın mahallemizde bir hoca hanım vardı ona gittik. Baktı oğluma ve ona eşek beyni (dili de olabilir) ile yapılan bir büyü yapıldığını öğrendik. Bozulması için yalvardığımda hoca bana bu büyü çok kuvvetli yapıp akarsuya atılmış bozmak zor dedi ve bozamadı. Yaptıran kişiyi araştırdığımızda oğluma âşık olan komşumuzun kızının, oğlumun başkasıyla nişanlanmasına dayanamayıp böyle bir şey yaptığını öğrendik. Ne yaparsak yapalım oğlum düzelmedi ve hala aynı şekilde davranış bozuklukları devam ediyor.”* (KK18). İnsanların olaylara anlamlı izahlar arama hususundaki gözlemlerinin uzun bir tarihi vardır. Dewey, ‘kesinliği arama’, Frankl, ‘anlam arama’ ve Maslow, ‘bilme ve anlama arzusu’undan bahsetmişlerdir (Kuşat 2004:112). Psikolojideki güdü kuramcıları, açıklama ve merak içgüdüsünden ve ‘sinir sistemini, kendi menfaati için içinde bulunduğu çevreyi tanıma ve öğrenme hususunda bir ilgisinin olduğu’ndan bahsetmişlerdir. Üstelik insanların dünyayı sadece anlamlı değil aynı zamanda “adil” olarak algılamaya güdülendikleri gözlenmiştir.

17-18 yaşlarında sürekli bayılma nöbetleri geçirmeye başlayan bir diğer kaynak kişimiz bu durumunu “cin musallat olması”na bağlamaktadır. Abisi tıp fakültesinde okumaktadır ve onun tavsiyesi ile birçok doktora başvurmuştur. Fakat tam anlamıyla bir teşhis koyulamamıştır. Yakın bir akrabasının tavsiyesi ile bir hocaya gitmiştir: *“...Hoca bana cin musallat olduğunu ve beni bu sebepten sık sık bayıldığımı söyledi. Bunun sebebi araştırıldığında çok şaşırdığımız ve korkutucu bir cevapla karşılaştık. Cinin bana musallat olması, benim yılar önce bahçeye döktüğüm kaynar su sonucu, cinin çocuğunun yanıp ölmesiymiş. Bu sebepten ölen cinin annesi sürekli beni rahatsız ediyormuş. Birçok hoca gezdik birçok ritüeli yerine getirdik. Geçmişe göre rahatım ama o zamandan kalan sıkıntıları arada*

tekrarlıyor. Tam anlamıyla rahatlamış değilim” (KK16). Yükleme aktivitesi kısmen ferdin güvenliği ve kişiliğini de yüceltme ve fiziki benliği ve öz kavramını tehlikelere karşı korunmayı da içeren pozitif öz kavramını oluşturma gayretini içerir. Atıflar anlam arama, kontrol etme ve özsaygıyı oluşturma gibi atıf sebepleri kavramsal olarak farklılık arz etmesine rağmen, gerçekte çoğu kez birbiriyle ilişkilidirler. Sosyal psikologlar, atıfları (izahları, yüklemeleri) ortaya çıkaran iki temel faktör olduğunu düşünmektedirler: Beklenmedik veya beklenen olaylar ve bir hedefin elde edilebilme becerisi veya elde edilememe durumu. Beklenmedik bir olayın ortaya çıkması, insanlarda buna sebep olanı bulma arayışını harekete geçirmektedir. Kişi herhangi bir işi başaramadığı (sınav başarısızlığı bunun tipik bir örneğidir) bu sonucu açıklamak için atıfsal muhakemelere, başarılı olduğu durumlara oranla daha fazla girecektir. Zira her türden olumsuzluk ve başarısızlık potansiyel olarak kişinin benliğine olan saygısını tehdit eder ve bu sebeple kişi olanlara özel bir takım açıklamalar getirir (Kağıtçıbaşı 1999:228).

d) Bireysel Merakın Tatmini

İnsan içindeki merak duygusu ile her dönemde dünyanın ve kendisinin yaratılışını, âlemin ana maddesini, zamanı, mekânı, varlığı ve yokluğu merak etmiştir. Bu meraklarını kimi zaman bilimsel yöntemler olan gözlem ve deneyle gidermeye çalışırken kimi zaman da büyücülere başvurmuştur (Tanyu 1992:501). Örneğin kaynak kişimiz zaman zaman merak ettiği konuları öğrenebilmek için falcıya başvurduğunu ifade etmektedir: *“Kendimi bildim bileli bizim evde toplanıldığı zaman fal bakılırdı ve buna çok inanılırdı. Bende kendimi bilmeye başlamamdan itibaren inanmaya başladım. Ama hiçbir zaman ev dışında bir yerde baktırmamıştım. Arkadaşlarım sürekli g. isimli bir falcının çok iyi olduğunu, her şeyi bildiğini falan söylediler. Ben de gitme kararı aldım. Gerçekten de birçok şeyi biliyor. Arada gidiyorum”* (KK8). Bir diğer kaynak kişimiz: *“oğlum lise öğrencisi ve üniversite sınavına hazırlanıyordu. Az çok dini bilgisi vardı. O dönemde hareketlerinde bazı değişiklikler oldu. Sınav stresindedir diye düşündük ses etmedik. Zamanla dini konuları sorgulamaya başladı bizden uzaklaştı. Korkmaya başladım, bir gün odasını temizlerken bir kâğıt buldum, kenarı yakılmış üzerinde değişik şekiller olan. Kendisine sorduğumda ben çizdim öylesine dedi. Bir hocaya gösterdik. Kâğıtta yazılanlar için iyi şeyler söylemedi. Oğlum zar zor hocaya gitmeye ikna ettim. Hoca okudu su verdi muska verdi. Şuan biraz daha iyi ama üniversite sınavını kazanmadı, başarısız oldu ve sürekli evde odasından çıkmıyor. Ara sıra bize de karşı çok asileşiyor”* (KK12).

Bu anlatılanlar incelendiğinde kişinin merak duygusuyla bu yola başvurduğu görülmektedir. Başvuru niyetlerinin; ne zaman evleneceğini öğrenmek, iş hayatındaki gelişmelerin nasıl olacağını öğrenmek, maddi anlamda beklentilerinin sonuçlarının nasıl olacağını öğrenmek, eşi ve evliliği ile aklına takılan sorulara çözüm bulmak olduğunu görüyoruz. Spilka'e (2001) göre yükleme süreci a) dünyadaki olayları anlamlı olarak algılamak ihtiyacı ve isteği, b) olayları tahmin ve kontrol etme ihtiyacı ve isteği c) bireyin kendi hakkındaki görüşünü ve özsaygısını koruma, yüceltme ihtiyacı ve isteği tarafından güdülenmektedir. Ve yükleme faaliyeti, bireyin olayları anlama ve bazı geniş anlam/inanç sistemlerine dayanarak onları yorumlama çabasıyla kaynaklanmaktadır.

Sonuç

Bu makalede insanlık tarihinin ilk anlarından itibaren varlığı kabul edilen sihir büyü ve tabiatüstü güçlerle insanların ilişkileri konu edinmiş ve insanların sihir büyü ve tabiatüstü güçlere başvurma nedenleri incelenmiştir. Bu eylemlerin yapıldığı çeşitli mekânlara gidilmiş, büyücülerle konuşulmuş aynı zamanda başvuran kaynak kişilerimiz ile görüşmeler yapıp veriler toplanmıştır. İnsanlar gelecek ile ilgili meraklarını gidermek, bir çıkar elde etmek ya da kötü büyü yapıldığına, cinlerin etkisi altında olduklarına inandıklarında bunun etkisinden kurtulmak için görünmeyen varlıklarla ilişkili olduklarını düşündükleri cinci hoca, muskacı ve falcı gibi kimselere müracaat etmektedirler.

Çalışmada büyüsel etkinliklere başvurmanın bir yüklenme/atıf biçimi olduğu iddia edilmişti. Ortaya çıkan sonuca genel olarak bakıldığında belirsizliği giderme ve geleceği bilme arzusu, özel yaşam başarısızlığına neden bulma ihtiyacı, tıbbi/biyolojik rahatsızlığının kaynağını büyüye bağlama, büyü bozmak için büyüye başvurma, 'cin musallat olduğu' inancıyla büyüye başvurma, bireysel merakların tatmini gibi nedenler bu tezin doğruluğunu kanıtlar niteliktedir.

Bilindiği gibi, yaşadığı deneyimleri ve gözlemlediği olayları anlama ve açıklama ihtiyacıyla güdülenen kişi büyük ölçüde kendisini rahatlatmak için bir takım açıklamaları arama, bulma ve bunları deneme ile meşguldür. Çünkü o, gerek fiziksel gerekse toplumsal çevresinde olup biten olaylara anlam vermek zorundadır. Aksi takdirde kendisini psikolojik ve bilişsel bir boşlukta hissedecektir. Kuşkusuz bu durum, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle iyi giden ilişkilerini alt-üst eden bir durumdur. Bundan dolayı bireyler hem fiziksel dünyada cereyan eden olayları hem de kişileri, grupları ve toplumsal yaşamda meydana gelen olayları kendileri için anlamlı kılacak açıklamalara ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaç ise onları zaman zaman büyü ve tabiatüstü güçlere başvurma yoluna götürmektedir.

NOTLAR

1. Karşılaştırınız; Büyü ve Amuletlerle ilgili Yeni Asur Dönemi Eserleri, Şanlıurfa ve Kahramanmaraş Arkeoloji Müzeleri.
2. Kaynak kişilerimiz, büyücü olarak nitelendirdiğimiz kişilere "hoca" olarak hitap ettiği için çalışmamızda "hoca" kavramı tercih edilmiştir.
3. Yüklenme kuramıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Spilka, Bernard. "Din Psikolojisi Açısından Genel Bir Atıf Teorisi", (Çev., A. Kuşat), E. Ü. İlahiyat Fak. Dergisi 11 (2001):173-196; Yaparel, Recep. "Depresyon ve Dini İnançlar ile Tabiatüstü Nedensel Yüklemeler Arasındaki İlişkiler", D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 8 (1994): 275-299.
4. Çalışmada büyüye başvuran kaynak kişiler 'KK', büyü yapan kaynak kişiler 'BYKK' şeklinde kısaltılmıştır.

Kaynak Kişiler

Kaynak Kişiler/Büyü Yapan

BYKK 1.- H.H. 65 Yaşında, Emekli İmam, Erkek, 14.02.2019

BYKK 2.- H.Y. 55-60 Yaşlarında, Meslek Bilinmiyor, Erkek, 16.12.2018

BYKK 3.- H.S. 40-45 Yaşlarında, Ev Hanımı, Kadın, 27.01.2019

BYKK 4.- H.A. 55-60 Yaşlarında, Meslek Bilinmiyor, Erkek, 14.07.2018

BYKK 5.- H.F. 50-55 Yaşlarında, Meslek Bilinmiyor, Kadın, 16.04.2018

BYKK 6.- N.T. 50 Yaşlarında, İşletmeci, Kadın, 21.07.2019

Kaynak Kişiler/Büyüye Başvuran

KK 7.- S.Y. 50 Yaşında, Ev Hanımı, Kadın, 03.05.2018

KK 8.- R.G. 22-23 Yaşlarında, Öğrenci, Kadın, 17.12.2018

KK 9.- S.O. 40-45 Yaşlarında, Öğrenci, Kadın, 08.11.2018

KK 10.- A.S. 29 Yaşında, Doktor, Kadın, 04.03.2018

KK 11.- M.Ş. 24 Yaşında, Mühendis, Kadın, 13.07.2019

KK 12.- G.Ö. 45-50 Yaşlarında, Ev Hanımı, Kadın, 01.03.2019

KK 13.- N.B. 40-45 Yaşlarında, EV Hanımı, Kadın, 27.05.2019

KK 14.- E.K. 50-55 Yaşlarında, Mühendis, Kadın, 16.05.2019

KK 15.- H.B. 35 Yaşında, Öğretmen, Kadın, 30.06.2018

KK 16.- A.E. 45-50 Yaşlarında, Ev Hanımı, Kadın, 15.07.2019

KK 17.- B.E. 35 Yaşında, Halk Eğitim Öğretmeni, Kadın, 09.09.2018

KK 18.- M.Ü. 65-70 Yaşında, Ev Hanımı, Kadın, 24.06.2019

KK 19.- S.K. 30-35 Yaşında, Kreş İşletmecisi, Kadın, 22.04.2019

KK 20.-M.D. 40 Yaşında, Memur, Erkek, 22.07.2019

KK 21. O.S. 25 Yaşında, Öğrenci, Erkek, 15.05.2019

Kaynaklar

Arslan, M. (2006). Dindarlık Farklılaşması ve Popüler Dindarlık”. (Ed. E. Günay;C. Çelik),

Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi İçinde. Adana: Karahan Yayınları.

Ateş, A. O, (2003), Kur’an ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü, İstanbul, Beyan Yayınları

Atilhan, C. R, (1973), İslam ve Beni İsrail, İstanbul, Yelken Matbaası

Batman, E. (2008) Yaşamın Zorluklarıyla Başa Çıkmada Kader İnancının Rolü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Baydar, A, (1999), Kur’an Açısından Korku ve Büyü, İstanbul, Beyan Yayınları

Bonnefoy, Y., (2000), Mitolojiler Sözlüğü. 2 Cilt. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Çarkoğlu, A., Kalaycıoğlu E., Türkiye’de dindarlık: uluslararası bir karşılaştırma. İstanbul: Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi, 2009, https://research.sabanciuniv.edu/14014/1/Rapor_Dindarlik.pdf adresinden elde edildi. (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.(Erişim: 16.07.2019).

Çelebi, İ., (2009) “Sihir”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 37:170. İstanbul: TDV Yayınları.

Çığ, M., İlmiye, (2005), Hititler ve Hattuşa, İstanbul, Kaynak Yayınları

Doğrul, Ö. R., (1958), Yeryüzündeki Dinler Tarihi, İstanbul, İnkılap Kitabevi

- Eliade, M., (1999), Şamanizm, (Çev., İ. Birkan), Ankara, İmge Yayınları
- Emiroğlu, K.; Aydın, S., (2003), Antropoloji Sözlüğü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları
- Erdoğan, H., (2005), Büyük İsrail Stratejisi, İstanbul, IQ Yayınları
- Erol, H., (2014) "Anadolu'nun İlk Yazılı Belgelerinde Büyü ve Kehanet", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 54: 37-48.
- Ethart, A., (2002), Mitoloji Sözlüğü, İstanbul, Remzi Kitabevi
- Evans-Prichard, E. E. (1976), Witchcraft, Oracles, and Magic among the Azande, Clarendon Press. Oxford.
- Frazer, J. G., (1991), Altındal: Dinin ve Folklorun Kökleri, (Çev., M. Doğan), İstanbul, Payel Yayınları
- Günaltay, Ş., (1997), İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, Ankara, Ankara Okulu Yayınları
- Haldun, İ., (1997), Mukaddime, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- İşçi Pembeci, B., (2018) "Kırgızistan'da Büyü ve Şifacılığın Sosyal Antropoloji Bağlamında Değerlendirilmesi" Millî Folklor 120 (K1Ş): 225-236.
- Kağıtcıbaşı, Ç., (1999) Yeni İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kartopu, S., (2012), "Lise Öğrenci Ve Öğretmenlerinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kahramanmaraş Örneği)", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 17/2, 147-170.
- Kaya, A. ve Bozkur, B. (2015) "Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 11/3:935-946.
- Komisyon, (2005), Türkçe Sözlük, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları
- Kuşat, A., (2004), Nazar Olgusu ve Psikolojik Yaklaşım. Kayseri: Lâçin Yayınları.
- Levi-Strauss, C., (1983), Din ve Büyü. (Çev: Ahmet Güngören), İstanbul: Yol Yayınları.
- Malinowski, B., (1990), Büyü, Bilim ve Din. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Malinowski, B., (2000), Büyü, Bilim ve Din. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Örnek, S. V., (1988), 100 Soruda İlkelerde Din Büyü Sanat Efsane, İstanbul, Gerçek Yayınevi
- Öztürk, Ö., (2009), Folklor ve Mitoloji Sözlüğü, Ankara, Phoenix Yayıncılık
- Russell, B., (1997), Din ile Bilim, (Çev. A. Göktürk), İstanbul, Bilgi Yayınevi
- Scognamillo, G.; Arslan, A., (1999), Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Cinler, İstanbul, Karizma Yayınları
- Scognamillo, G.; Arslan, A., (2002), Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Ruhçuluk ve Reenkarnasyon, İstanbul, Karizma Yayınları
- Spilka, B., (2001) "Din Psikolojisi Açısından Genel Bir Atıf Teorisi", (Çev., A. Kuşat), E. Ü. İlahiyat Fak. Dergisi 11:173-196.
- Tanyu, H., (1992) "Büyü". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 6:501. İstanbul: TDV Yayınları.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (1992, 1997), İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Westermack, Edward, 1961, Nazar Değmesi İnancı, Yeni Matbaa, Ankara.

Yaparel, R., (1994) “Depresyon ve Dini İnançlar ile Tabiatüstü Nedensel Yüklemeler Arasındaki İlişkiler”, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 8: 275-299.

Yapıcı, A., (2003) “Fiziksel ve Sosyal Hadiselere Sebep Atfetmede Dinin Rolü”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1:127-166.

A Field Survey on the Reasons for Applying to Magic And Supernatural Powers

Abstract

The subject of this study is to search for reasons of applying to magic and supernatural powers in our today's community as being based on the data that are obtained from field studies. Humankind has always been curious about unknown particulars since starting day of their existence. Hence, when literature and holy texts, archaeological remains, paintings made on the cave walls, sculptures have been examined, it is seen that in almost each community there have been applications regarding witching, magic and supernatural powers. At this point determining attitudes of individuals living in today's modern community regarding witching, magic and supernatural powers bears importance for understanding continuity of these beliefs. In this respect our study focuses on reasons for applying to magic by evaluating people's motives to apply for magic and supernatural powers with a phenomenological approach and being based on information which are obtained both from people causing for witching to be done and from people doing the witching. Primarily, interviews have been held with people applying for magic in five cities (Kahramanmaraş/n: 8, İstanbul/n: 3, Mersin/n: 2, Denizli/n: 1, Osmaniye/n) regarding their reasons for applying to magic (n: 15). 13 of these people were female and 2 of them were male. Afterwards interviews were held with 6 people in total, 3 of whom were female and 3 of whom were male, who were dealing with processes such as magic and amulets with the mediation of those applying to magic, in three cities (Kahramanmaraş/n:4, Mersin/n:1, Şanlıurfa/n:1). In this way our interview group (n:21) being composed of those dealing with witching (n:6) and those applying to magic (n:15) has been formed and data have been collected from both sides of magical activities (those being magicians and those applying to magicians) by using snowball sampling method. Our research/interview purpose was shared with the group applying for magic but interviews being realized with the group dealing with magic were conducted with the capacity of observer/guest with the accompaniment of applicants. In the selection of participants, it was proceeded with the principles of voluntarism and reaching to maximum possible number of people.

During the study it was asserted that magical beliefs were a attribution /reference form. It is being asserted that attribution activities are constituted of people's efforts to understand, interpret and explain the events they witnessed within wide framed meaning systems being based on certain beliefs even if partially. Fundamental logic of attribution theory is based on the principle that 'While we try to understand the events occurring in our environment or when we explain the processes which we can not deal with, we try to be relieved from responsibilities and to have psychological relief by making reference to a center which we can not control as being outside ourselves. In this respect, magical activities and beliefs provide option to make reference to supernatural powers. Hence, the individual applies to loading to be relieved from the weight of events he can not handle and he tries to be freed from his worries. According to the conclusion of our study which is based on this kinds of a theoretical approach, among the reasons causing for a person to apply for magic, there are those such as desire to eliminate uncertainties and to know the future, trying to find a reason for failure in private life, linking the source of medical/biological disorders to magic, satisfying individual curiosity, to break the spell, and with the belief that Djinni has visited them. Even though the reasons can be various, all the searches bear hope in their essence. People can try many different ways to be able to hold on to life and to catch a glimmer of hope even under the most difficult circumstances.

Keywords: *Magical Belief, Magic, Magician, Amulet, Supernatural Powers.*